Јордана С. Марковић[1]
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за србистику

УДК 811.163.41’373.2
811.163.41’28
https://doi.org/10.46630/ish.12.2026.44

ОНОМАСТИЧКИ ПОДАЦИ КАО ГРАЂА ЗА ДИЈАЛЕКТОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

У раду се на примеру ономастичке грађе у дијалектолошким радовима анализира информативност података из ове лексичке скупине при дескрипцији народних говора.
Чињеница је да лична имена припадају језику свакодневне комуникације – то су лексичке јединице којима се у свакодневном разговору номинују саговорници, учесници у комуникацији и реалије који су предмет разговора, попут топонима, микротопонима и сл. Готово све ономастичке категорије су заступљене у лексичком инвентару свакодневне комуникације. То су обично лична имена, презимена, етници, називи мањих и већих топономастикона (регија, градова, села), хидроними, као и бројни други називи. Како дијалектолошка грађа потиче из говора свакодневне комуникације, овакви подаци у тој грађи су чести.
Информативност ове грађе је веома значајна и драгоцена за дијалектолошка проучавања – њоме се докуметују бројне језичке особине, али она садржи и друге податке: географске, културолошке, комуниколошке.

Кључне речи: ономастика, подаци, инвентар, називи, име.

Увод

Ономастички инвентар представља део лексикона једног језика, али његов статус је често другачији у односу на други лексички скуп. Понекад бива неоправдано занемарен и изостављен.

Ономастичка грађа представља обавезни део свакодневног језика, тј. језика у употреби. Онимом се најчешће започиње комуникација, обавезан је у идентификацији особа и у идентификацији простора, служи за номинацију установа, објеката итд. Стога је у сакупљању дијалекатског материјала неизбежна оваква лексика и има је у свим дијалектолошким студијама.

Функцијом ономастикона, тј. ономастичком грађом у документовању одређених језичких појава, није се нико експлицитно бавио. Наравно, у неким ономастичким радовима обрађује се и овај језички сегмент.

Извесних података о значају ове грађе има у уџбеницима ономастике. Тамо се обично износи став да ономастичка грађа може бити драгоцена по-

[1] jordana.markovic@filfak.ni.ac.rs

тврда о присуству или одсуству бројних језичких појава карактеристичних за крај из којег потиче.

Тако у уџбенику *Българска ономастика* Н. Ковачева стоји да су ономастика и дијалектологија лингвистичке дисциплине које су засноване на истоветном материјалу, али им је гледиште посматрања различито. Заједничко им је да обе ове дисциплине истражују језик са просторног аспекта, те им је узајамна помоћ неопходна (Ковачев, 1987: 27). Оними, пре свега топоними, записују се у дијалекатском лику.

Петар Шимуновић у *Уводу у хрватско именословље* полази од чињенице да су имена продукт говора, те морају бити обликована у завичајном идиому и стога неминовно носе дијалекатско обележје краја у којем су настала и у којем се употребљавају (Шимуновић, 2009: 42). Без познавања народног говора одређеног краја није могуће добро обавити ваљана ономастичка истраживања. У ономастичком материјалу огледа се језичка специфичност на свим нивоима: фонетско-фонолошком, прозодијском, морфолошко-творбеном, а поготово лексичком (Шимуновић, 2009: 42).

Као полазну базу у разматрању користи од овакве грађе узела сам монографије *Дијалекти источне и јужне Србије* А. Белића и *Говор Заплања* Ј. Марковић, а разлози су практичне природе – у овим монографијама постоји регистар употребљених речи, чиме је претрага олакшана и у њима се обрађује исто говорно подручје.

Ова грађа обухвата готово све ономастичке категорије. Најбројнији су антропоними – обично лична имена, ређе презимена. Следе етници, па топономастика – називи насељених места, али и микротопоними. Остали оними су раритетни.

На основу ових података, могуће је дати преглед језичких одлика одређеног говора, онако како се то чини у дескрипцији народних говора.

Гласови

Самогласници

Говор призренско-тимочке области зна за пет стандардних вокала и вокално *р*, али његов вокалски систем богатији је за полугласник, а у појединим деловима и вокално *л.* Све то могуће је потврдити ономастичком грађом из ових дијалектолошких студија.

Полугласник

Основна одлика свих ПТ говора јесте чување полугласника као дела гласовног система, ма каквог он постања био[2].

[2] Порекло полугласника је вишеструко: стари полугласник настао једначењем двају

Бројни су примери са очуваним полугласником[3]. Он се може наћи у основи или у наставку:

Дьница 68[4], *Пьсјача* 55, *Македоньц* 29, *Крагујовьц* 26, *Крушовьц* 60, *Кньажовьц* 26, *Боровьц* 59, *Боровьц* 237, *Тијоловьц* 60, *Јовановьц* 60, *Радешевьц* 60, *Кньажавьц* З-50.

А. Лома каже да је ово *-вьц/-вац* у појединим случајевима заправо старије *вьсь*, тј. 'село', што значи да се у том случају мора посматрати као полугласник у основи (Лома, 2003). За примере из наше грађе треба помишљати на тумачење по којем се наставак *-ьць* додаје на придевску основу: *Кньажов-, Боров-, Радошев-*.

Неки примери потврђују чување секундарно насталог полугласника: *Павьл* 65, *Петьр* 67.

Наравно и у овој категорији постоји тенденција да полугласник пређе у *а*: *Бербатовац* З-212, *Здравковац* З-212, *Маловртопац* З-212.

Полугласник настао редукцијом пуних вокала документује пример *Јельшница* 57.

Вокално л

Чување овог старог гласа забележено је у етнику *Жлнчанин* 95.

Нестандрадни рефлекс *ль*, тј. *ла* налазимо у имену места *Дльга Поља-на* З-37*,* тј. у имену овце *Длагорепка* З-37, а рефлекс *ли* забележен је у топониму *Длибоки дел* З-38.

Вокално р

Сонант *р* као једини који има слоготворну функцију (Марковић, 2000: 40) забележен је и у овој категорији: *Сврлиг* 221, *Дрвенчанин* 321, *Врбичанин* 142, *Врбичање* 237, *Врбица* 237, *Врбово* 155, *Крвати* З-74, *Крвацка, Крвацку* З-74, *Крвацко* З-74, *Крчимирац* З-212, *Маловртопац* З-212, *Првка* З-204, *Првокутинац* З-212, *Сврлижани* З-81, *Цврцка* З-116, *Црвенчанин* 143, *Црновршанин* 143, *Штрбовац* З-41 итд.

У извесном броју онима јавило се секундарно слоготворно *р*: *Брстовац* З-42, *Врголија* З-202[5], *Вртоломе* З-42, *Вртолома* З-139, *Крпат* З-42. До тога је дошло после губљења вокала (Марковић, 2000: 42).

прасловенских, секундарни полугласник, полугласник настао у процесу десилабизације вокалног *л,* полугласник настао адаптацијом страних речи и полугласник настао „мућењем" којег другог вокала (Марковић, 2000: 27, 28).

[3] Ваља истаћи да појаве у вези са полугласницима у овим студијама обично нису документоване оваквим (ономастичким) примерима иако их има. Ти примери су се налазили у вези са неким другим особинама.

[4] Број после примера означава број стране са које је пример преузет из Белићевих *Дијалеката*, док примери са ознаком *З-* пре броја упућују на то да је пример преузет из *Говора Заплања*.

[5] Овај облик се мора тумачити према основи *враг-*.

Забележена је и појава девокализације овога гласа: *Кречимир* З-43*,* *Кричимир* З-43, *Мали Кричимир* З-43, *Кричимирац* З-43, *Кричимирци* З-43.

Вокалске појаве

Супституција вокала

Окружење често утиче на вокал у неакцентованом слогу, при чему он бива замењен другим вокалом (Марковић, 2000: 50). Такве појаве су бројне и у овој грађи.

В о к а л А

А < Е: *Панталеј* 35, *Књажавьц* З-50, *Макадонију* З-50, али: *Македониа* З-50.

Овде би ваљало поменути и однос *е : а* у примерима типа *Благоја* З-182, *Василија* З-202, *Димитрија* З-202*, Петронија* З-202*, Танасија* З-202.

В о к а л Е

Е < А: *Јеков* 18, *Вртоломе* З-42, али: *Вртолома* З-139, *Богдена* З-116, али и: *Богдана* З-116, *Богдану* З-116, *Богојављење* З-63, *Јегличе* З-67, *Јегличје* З-677, али: *Јагличе* З-60, *Чегровце* З-121, али: *Чагровце* З-213.

Е < И: *Кенечичи* (Кинешчићи) З-53.

Е < О: *Бееград* 31, *Бееград* 80 – асимилација вокала.

В о к а л О

О < А: *Мараву* З-50, *Маравци* З-50.

Белић има доста примера који показују делимичну или потпуну супституцију у овим околностима: *Поланка* 309, *Моровица* 26, *Одамово* 79 (али: *Адамов* 80), *Олекса* 78, *°лекса* 198 (али: *Алекса* 28), *А°ндреја* 79 (али: *Андреја* 29), *Аријадин* 28, *Оријадин* 79, *Александра* 232, (али: *Александра* 186), *ª лесандрија* 196*, Олексиньªц* 78, *А°лексинац* 78 (али: *Алексинац* 28).

Честа је појава преласка *а* у *о* у личним именима типа: *Богосов* 25, *Владисов* 25, *Милисов* 25, *Милосов* 25, *Милосовов* 25, *Радисов* 25, *Радослов* 161, *Радосов* 358, *Станисов* 25, *Милисов* З-434, *Милисова* З-436 (али: *Владисав* – довурдан 354, *Љубисав* 25).

Можда се ова појава може посматрати и као морфолошка црта, као однос наставака *-сов/-слов : -сав/-слав*.

О < Е: У примерима *Божровац* З-212, *Попадићов* З-156, *Долњо Драговје* З-83 мора се говорити о уопштавању наставака старе тврде промене.

Иако су у говору називи двају села *Горњо Драговје* и *Долњо Драговје*, примери из грађе *Горњодраговке* З-204 и *Долњодраговке* З-83 заправо се морају посматрати као примери са спојним вокалом *о*.

О < У: *Копиновица* З-55, *Поковац* З-55*, Поковчани* З-55.

Сугласници

Сонант Ј

Сонант *ј* је нестабилне арикулације и о томе налазимо бројне потврде у свим народним говорима. Тај статус овај глас има и у посматраној грађи.

Глас *ј* се чува:

– у иницијалном положају: *Јеша* З-128, *Јевреји* З-60, *Јова* З-128, *Јован* З-60, *Јовица* З-60;

– у медијалном положају: *Пикљошија* З-65, *Џарамлија* З-66, *Словенију* З-66, *Илије* З-66, *Гложје* З-67, *Присјан* З-67.

Може се губити:

– у иницијалној позицији: *Еврејка* 198 (али: *Јевреји* З-60), *Едрене* 131;

– у медијалној позицији: *Аустрију* З-66; *Македониа* З-50 (али *Макадонију* З-50), у *Ћелие* З-67, *Натолие Пашалиине* З-67, *Коландиа* З-74 (али: *Коландија* З-65), *Јагличе* З-60; *Јегличе* З-67, идемо у *Јегличе* З-67 (али: *Јегличје* З-67), из *Личе* З-67, *Пашалиска* З-67, *Симициски* З-67.

У примерима: *Димитрин, Димитрино* З-67, *Милентина* ћерка З-67, *Славко Петронин* З-67, најпре је дошло до губљења сонаната, а потом до сажимања вокала *Димитријин* > *Димитриин* > *Димитрин*).

Секундарно се овај глас развио као протетички у**:** *Јелид* (Елид) З-61, али као хијатски у: *Мијодрагу* З-66, *Мијодрагово* З-66.

Сонант В

Белић бележи примере са делимичном или потпуном редукцијом овог сонанта: *Арнаутин* 162, *ª рнаутин* 196, оному *Арнаутину* 243, *Арнаутин, Арнаутин-бекарин* 266, *Арна -ц-ути* 149, *ª рнавтин* 196, *Јоан* 312.

Јавио се и пример са уметањем *в* у групи *ау*: *Павун* 163.

Сонант *в* јавио се и као супституент гласу *ф*: *Вилип 164, Вилип* З-72.

Сугласник Ф

Однос В : П : Ф документују примери: *Стеван* З-72*, Стевановић* З-72, *Степан* З-72*, Степановић* З-72, па: *Шифтар* З-71, али и: *Шиптарем* З-120.

Сугласник Х

У народним говорима овога краја сугласник *х* не чини део гласовног система[6], што је нашло своје потврде и у овом лексичком инвентару. Његово

[6] Белић тврди да се овај глас у овим крајевима изгубио из свих позиција у 18. веку (Белић, 1905: 208–210).

губљење забележено је у разним позицијама:

- у медијалној: *Суодол* З-83, *Суопланинац* З-74, *Суу планину* З-74, *Влаов* 149.

Примери *Гаџинан* З-73, *Гаџинанац* З-73 овако посматрани спадају у оне са *х* у медијалној позицији, али ако се пође од тога да је у другом делу *хан* и да је то примарно двочлана лексичка јединица, онда је могуће ово посматрати и као губљење овог гласа из иницијалне позиције.

- у финалној: *Вла* 207.

Х > К

Овај глас може бити супституисан сугласником *к*:

- у иницијалној позицији: *Китлер* З-74 *, Коландиа* З-74, *Крвати* З-74, *Крвацка* З-74*, Крвацку* З-74, *Крвацко* З-74;

- у медијалној позицији: *Микаило* 210, *Микајлов* 210, *Микалча* 210, *Гаџикан* З-74, *Тикомир* З-74.

Примери типа: *Криста* З-74*, Кристино* З-74 могу се посматрати тако, али то гледиште је несигурно будући да се ради о личном имену[7].

По губљењу *х* у медијалној позицији, јавило се *ј*: *Тијоловьц* 60.

Примери са сугласником *х* типа: *Михаила* З-116 (улица књаза Михаила), из *Гаџихан* родом З-118 морају се посматрати као новији и не могу бити сведочанство о чувању овога гласа, али јесу потврда о утицају стандарда на језик свакодневне комуникације.

Сугласници Ч, Џ, Ћ, Ђ

Примери типа: *Пирочанин* 143, *Пирочанка* 369 и *Божич* З-777 представљају појаву гласа *ч* уместо *ћ* од старе групе *tj, док пример *Кенечичи (Кинешчићи)* З-78 представља асимилацију према претходном гласу каква је забележена у говору Заплања изван терена Ч, Џ-зоне (Марковић, 2000: 78).

Има потврда и за глас *џ* уместо *ђ* од старијег *dj: *Ранџелов* 179, *Џурин* 181, *Џурџев* 182, *Џурџа* 181, *Џурџин 435, Џурџев-дьн* 181, *Густи меџак* З-78.

Будући да је ова особина карактеристична само за један део ПТ говора, јавиће се и: *Ђорђин* 182, *Ђорђа* З-128, *Ђорђу* З-128, *Карађорђу* З-128.

Топоним *Љубераћа* дао је повода да се говори о сугласничкој групи *жд*, тј. *жђ*. Јавио се у три лика: *Љубераждa* З-79*, Руберажду* З-79*,* али и *Руберажђу* З-79. Група *жд* јавила се и у топониму *Ждавина* З-128.

Судбина сонаната Л, Љ, Н, Њ

Ови гласови су стандардне артикулације, али могу бити међусобно супституисани.

[7] Овај облик могуће је довести у везу са *Христ*, када би се могло говорити о супституенту *к* или са *крст*, када би се говорило о девокализацији слоготворног *р.*

Однос гласова *н : њ* показују примери: *Грањица* З-80, *Душњичанке* З-204, *Сопотњичанке* З-204, *Семчањи* З-80, *Цигањин* З-115*, Цигањи* З-115.

О односу *л : љ* сведоче оними: *Сврлиг, Сврлижан, Сврлижани* З-81, *Сврлиг* 221. Можда се овде може подвести и: *Велко* 223, *Велко* З-117 уколико се посматра према *Вељко* З-206.

Финално -л

Говори овога краја знају за чување гласа *л* у финалној позицији или на крају слога:

- *Стубал* 81, *Ранџелов* 179 (као сведочанство о основном лику Ранџел), *Гарвандол* З-99, *Ранђел* З-83;

- *Долњи Барбеш* З-83, *Долњи Душник* З-83, *Долњи човик* З-83, *Долњо Драговје* З-83, *Тополницу* З-83 (али и: *Топоницу* З-83).

Јотовање

Одсуство јотовања лабијала доносе примери: *Средогривје* 143, *Прокопје* 144, *Драговје* З-85, *Долњо Драговје* З-83.

Облик *Раскрсје* З-98 настао је упрошћавањем финалне сугласничке групе, па је суфикс додат на окрњени облик (крс-).

Палатализација

Јавили су се примери са тзв. тимочко-лужничком палатализацијом (*к*>ћ иза *љ*, *ј*): *Миљћов* 198, *Миљка (Миљћа)* 197, *Рајћа* 198, *Рајћевица* 374 (али: *Равнодољка* 194).

Пример *Славицине ноге* З-156 (али: у *Миличино* З-156; кума *Драгичино* З-156) треба тумачити као новину.

Сугласничке групе

Сугласничке групе могу бити упрошћене испадањем сугласника или се јавља супституција на бази асимилације или дисимилације (Марковић, 2000: 87).

ДМ > ГМ: *Гмитар* 228, *Гмитров* 228, *Гмитра* 228, *Гмитру* З-89, Ћути, *Гмитре* З-89, *Гмитровдан* З-89.

МЊ > ВЊ: *Давњанов* 226.

ВН > МН: *Рамну Дубраву* З-92.

МК > НК: *Будинка* З-94.

МН > М: Примери *Раму Дубраву* З-92 и *Рамодубравци* З-92 после асимилације, губе глас *н* који је до ње довео.

Чување старе групе СЛ: *Сливовик* 364.

ТС > Ц: *Крвацка, Крвацку* З-74; *Крвацко* З-74.

Финална група -СТ > -С: *Број Шес* З-68, као и: *Раскрсје* З-85 и *Брезје* З-67.

Соноризација сугласника

Соноризација финалног сугласника забележена је у примеру *Барбеж* З-98 (али: *Барбешани* З-115).

У микротопониму *Брезје* З-67 најпре је дошло до упрошћавања финалне сугласничке групе, па је у том окрњеном облику дошло до соноризације, после чега је на тако настали облик додат наставак *-је*.

Метатеза

Појаву измене у редоследу гласова докуметују примери: *Гарвандол* З-99, *Гарвил* 163, *Дајман* 237.

Морфологија

Творба

У ономастичкој грађи има пуно материјала за творбу речи, међутим у дијалектолошким монографијама ономастички подаци се по правилу наводе као документација нечега чега нема у осталој грађи.

Уочено је непоклапање народних назива неких села са стандардним, а ради се о замени суфикса *-ац* суфиксом *-це* у народном називу: *Калетинце* З-121, *Миљковце* З-121, *Овсињинце* З-121, *Чегровце* З-121, *Чагровце* З-214, према стнд. Калетинац, Миљковац и сл.

Мушка имена на *-е* и *-(и)је* овде су са завршетком *-а, -(и)ја*: *Ђорђа* З-128, *Карађорђу* З-128, *Димитрија* 309, 314, З-202, *Благоја* З-128, *Василија* З-202, *Видоја* З-128, *Викентија* З-128, *Миливоја* З-128, *Петронија* З-202, *Танасија* З-202, али јавиће се и са *-е/-је*: *Станоје* 314.

Ту су и већ помињана имена типа *Србисов, Радислов.*

Имена држава представљају супстантивизиране придевске форме: Из *Бугарско* З-121, *Крваџко* З-206, бија у *Немачко* З-121.

Ова особина карактерише и неке топониме: *Бабичко* З-206.

И ова грађа потврђује констатацију да су у ПТ говорима честа образовања са *-ка*: *Даничка* З-204, *Деска* З-204, *Витке* (вок. од Вида) З-10, *Првка* (Првул) З-204, *Мицка* 315.

Типичан ПЈ облик номинатива множине на *-ики* од именица средњег рода налазимо и у овој грађи: *Циганчики* З-125.

Именице које у стандарду имају само множински облик, овде се јављају у сингуларном облику: *Задушница* З-137, *Задушницу* З-137, али само: *Младенци* З-137.

Уопштавање наставака старе тврде промене потврђују бројни примери: *Божджовац* З-212, *Долњо Драговје* З-83, *Милијов* 437, *Милошов* 26, *Матеовчанин* 142, *Попадићов* З-156 и др.

Именице

Аналитичку деклинацију именица потврђују бројни примери именица свих деклинационих типова.

Једнина

Општи падеж

Мушки род

– з *Богдена* З-116, мре по *Богдена* З-116, еднога сина *Војина* З-116, за *Данила* З-116, дидеш код *Зорана* З-116, ко тога *Милана* З-116, за *Милисова* З-116, *Славка* берем знате З-116, ћу бегам ја за *Србислова* З-116; *Шарца* З-116; *Цигањина* З-115;

– додеше до *Присјан* З-116, и окамењено: до *Свети Јован* З-116.

Женски род

– *Крвацку* З-74, *Руберажду* З-79*, Руберажћу* З-79, козе чува у *Ждавину* З-128, видо кума *Славку* З-128, низ *Промку* З-128;

– сьс краља *Карађорђу* З-128, *Николу* З-128, *Саву* З-128, код деду *Ђорђу* З-128, до *Свети Николу* З-128, до *Светога Николу* З-116, по *Свети Саву* З-128.

Средњи род

– у *Барје* З-67, на *Брезје* З-67, *Мало Гложје* З-67, у *Драговје* З-67, *Јегличје* З-6, идемо у *Јегличе* З-67, *у Калетинце* З-121, *ис Краставче* З-121, *из Личје* З-121, из *Личе* З-67;

– *код Раде* З-121, *на тога Раче* З-121, *видо Токе* З-121; *с мојега Драги* З-121, *видо Токе* З-121.

Генитив

Очувао се окамењени генитив једнине у топониму *Срецела* З-121[8].

Датив

И у овој грађи је потврђен очувани стари датив једнине од различитих деклинационих типова, па ће се јавити:

датив на -у од именица на сугласник и именица на -о:

– она е тој вртала *Богдену* З-116, кажем тому *Гмитру* З-116, *Гмитру* смо турали З-116, кому *Зорану* З-117, *Милораду* покојному З-117, Буба *Љубомиру Копчиному* З-117, плетем *Србислову* З-117, викам *Срдену* З-117, дадо *Цигањину* З-117;

– мојем *Мирку* З-117, *Ратку* З-117, не даду *Срећку* З-117;

[8] Облик је настао од *сред-села* > *сретсела* > *срецела* (Марковић, 2000: 121).

– тој *Драгету* З-123, овој *Драгету* З-123, викал *Токету* З-123, *Токету Здравковому* онија дечко З-123;

датив на -е од именица оба рода:

– *Бранке* З-129, *Винке* З-129, *Гине* З-129, *Дивне* З-129, *Досте* З-129, *Зорке* З-129, *Љубе* З-129, *Љубинке* З-129, *Љубице* З-129, *Марине* З-129;

– па *Миливоје Ањиному* З-129, реко ја *Јакше* З-129, рекъл ономy *Никодије* З-129, половин година *Николче Котриному* З-129, викал беше *Јарамлије* З-129.

Вокатив

У овим говорима се чува вокатив, а будући да су антропоними чести у тој служби, у грађи има потврда за овај облик од именица и мушког и женског рода, са различитим наставцима.

Са наставком *-е*

Им. м. р.: Ћути, *Гмитре* З-89, *Драгане* З-117, *Драгољубе* З-117, *Микаиле* З-117, *Милоше* З-117, *Петре* З-117, *Светомире* З-117, *Србислове* З-117, *Срдене* З-117;

Боце, брате З-130.

Им. ж. р.: *Анке 232, Васке 232, Велике* З-130, *Витке* З-130, *Грађанке* З-130, *Данице* З-130, *Загорке* З-130, *Зорке* З-130, *Љубице* З-130, *Миланке* З-130, *Симке* З-130.

Са наставком -о

Им. ж. р.: *Божуро* З-130, *Видо* З-130, *Дако* З-130, *Дивно* З-130, *Лепосово* З-130, *Миро* З-130, *Петријо* З-66;

Им м. р.: *Владо* З-130, *Грашо* З-130, *Љубишо* З-130, *Миливојо* З-130, *Милентијо* З-130, *Панто* З-130, *Тисо* З-130, *Томо* З-130, *Чедо* З-130;

Велко З-177; *Ратко* З-177; *Сашко* З-177;

Са наставком -у

Мијодрагу З-117; *Станковићу* З-117.

Множина

Иако су ово лексичке јединице које се одликују јединичношћу – по правилу припадају категорији сингуларија тантум, код извесних категорија могућа је и појава множинских ликова.

Номинатив множине

Ова грађа је сведочанство о чувању старијих облика овог падежа. У такве спада номинатив на *-е*: *Боровчање* 237, *Врби́чање* 237, *Бугарети* 303 (али и: *Бугари* 117).

О остацима таквих облика може се помишљати у вези са ликовима: *Калетинчањи* З-80 (али: *Калтинчани* З-115), *Семчањи* З-80 (Марковић, 2000: 80).

Такве ликове има и Белић: *Белопоточањи* 235.

Акузатив/локатив множине

Примери: из *Аљине* (Аљини) З-120, па ме тетка чувала у *Арџине* (Арџини) З-120, била у *Ћосине* (Ћосини) З-120, да ни чују у *Млаџинце* (Млаџинци) З-120, дају повода да се размишљао облику акузатива множине који се очувао кроз процес једнакости акузатива са локативом.

Датив множине

И ова грађа понудила је материјал за очувани датив множине на *-м*: *Котрацем* З-120, *Шиптарем* З-120.

Придеви

Од именица м. рода на *-е* и *-а* присвојни придеви се граде суфиксом *-ин*: *Рачина* З-123, *Јовина* ли жена З-156, *Светина* ћерка З-156, *Ђурина* говеда З-156, *Жикина* њива З-156, *Ђорђин 182.*

Ако именица има проширење са *-ет* у косим падежима, онда је и придев са тим проширењем: *Токетово* девојче З-123.

Закључна разматрања

Ономастичка грађа се мора посматрати као најмеродавнија за доношење закључака стога што она долази из спонтаног разговора. У њој налазимо потврде за бројне фонетске карактеристике говора: чување старих гласова, губљење појединих гласова, супституције гласова, али и специфичне творбене елементе, па потврде о томе коме деклинационом типу припада посматрани говор итд.

Ваља имати у виду да постоји и недостатак у инвентару ове грађе у дијалектолошким студијама. У овој грађи готово да нема података о глаголском систему – нађи ће се понеки адјективизирани радни и трпни глаголски придев.

Изостаће и подаци о бројним занимљивим лексичким појединостима. Тако ће изостати податак о постојању микротопонима *Брод* као назива места поред моста, свакако настао тако зато што је на том месту било могуће прећи преко реке.

Ономастичка грађа је много богатија од оне коју налазимо у дијалектолошким монографијама, али грађа настала у комуникацији, каква је дијалектолошка, увек је аутентичнија од оне добијене као одговор на постављено питање, каква је у ономастичким радовима.

Литература

Белић, 1905: А. Белић, „Дијалекти источне и јужне Србије“, *Српски дијалектолошки зборник*, бр. 1. Београд: Српска краљевска академија.

Белић, 1911: А. Белић, О дијалектаском материјалу Олафа Броха у Die Dialekte des sudlishten Serbiens, *Српски дијалектолошки зборник,* бр. II, Београд: Српска краљевска академија, 1–105.

Белић, 1926–27: А. Белић, Мисли о прикупљању дијалекатског материјала, *Јужнословенски филолог VI,* Београд: САНУ, 1–10.

Ковачев, 1987: Н. П. Ковачев, *Блгарска ономастика*. Софија: ДИ „Наука и изкуство“ – „БАН“,.

Лома, 2003: А. Лома, Старосрпско вьсь „село” и његови трагови у топонимији, *Ономатолошки прилози XVI*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику, 1–16.

Марковић, 2000: Ј. Марковић, „Говор Заплања“, *Српски дијалектолошки зборник*, бр. 47. Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик.

Шимуновић, 2009: Petar Šimunović, *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Jordana S. Marković

ONOMASTIC DATA AS MATERIAL FOR DIALECTOLOGICAL STUDIES

Summary

The paper uses the example of onomastic material in dialectological works to provide data on the informativeness of this lexical group for the study of folk dialects.

The fact is that personal names belong to the language of everyday communication – these are lexical units that are used in everyday conversation to nominate interlocutors, participants in communication, and objects that are the subject of conversation, such as toponyms, microtoponyms, etc. Almost all onomastic categories are represented in the lexical inventory of everyday communication. These are usually personal names, surnames, ethnic groups, names of smaller and larger toponyms (regions, cities, villages), hydronyms, as well as names of holidays.

The informativeness of this material is diverse and valuable. It contains various data: cultural, communicational, but also linguistic, very important for dialectological research.

Keywords: Serbian language, onomastics, dialectology.